

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра статистики та математичних методів в економіці
Кафедра економіки, права та управління бізнесом**

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр**

**зі спеціальності 051 «Економіка»
за освітньою програмою
«Бізнес-економіка та аналітика»**

на тему: «Дослідження оплати праці в Україні»

Виконавець:

**студентка факультету економіки та управління
підприємництвом**

Шкода Орина Геннадіївна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Самотоєнкова Олена Вікторівна _____

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Оплата праці є одним із ключових індикаторів економічного розвитку держави, що безпосередньо впливає на рівень життя населення, добробут домогосподарств, формування внутрішнього попиту та соціальну стабільність у суспільстві. Рівень заробітної плати визначає мотивацію до праці, ефективність використання трудових ресурсів, а також є основним джерелом доходів для переважної частини громадян.

Особливої актуальності тема набуває в умовах трансформації економіки України, дії воєнного стану, структурних змін на ринку праці, масштабної трудової міграції, регіональних диспропорцій та зростання тіньової зайнятості. Проблеми низької та нерівномірної оплати праці, затримки заробітної плати, відсутності належного соціального захисту працівників є чинниками, що загрожують соціально-економічній згуртованості країни та уповільнюють темпи її розвитку.

Аналіз статистичних показників оплати праці дозволяє виявити ключові тенденції, проблеми та регіональні відмінності, що є важливими для обґрунтування рішень у сфері державної політики, управління людськими ресурсами, формування бюджету та соціального забезпечення. Дослідження рівня оплати праці також сприяє оцінці інвестиційної привабливості окремих галузей і регіонів, адже вартість праці є важливим фактором при розміщенні виробництва.

Знання про зміни в структурі оплати праці, співвідношення середньої заробітної плати до мінімальної заробітної плати дозволяють робити висновки про ефективність реалізованої економічної та соціальної політики. Такі дані також є орієнтиром для роботодавців при формуванні системи оплати праці, для профспілок - при захисті прав працівників, а для працівників - при прийнятті кар'єрних рішень.

Дослідження оплати праці є особливо цінним у контексті регіонального розвитку, адже виявлення глибоких диспропорцій між областями України допомагає виявити слабкі сторони регіональної політики, а також визначити напрями для вирівнювання соціально-економічних умов у країні.

Значний внесок у вивчення проблем оплати праці, її динаміки, структури та регулювання зробили такі українські та зарубіжні науковці, як В. Геєць, О. Гладун, Л. Лісогор, Н. Шаповал, С. Реверчук, С. Ануфрієва, а також Д. Кард, А. Крюгер, М. Фрідман, П. Самуельсон. Їхні наукові праці створюють ґрунтовну основу для подальших досліджень у сфері трудових відносин, соціальної політики та державного регулювання економіки.

Об'єктом дослідження виступає система оплати праці в Україні.

Предметом дослідження є механізми, чинники та тенденції формування й регулювання оплати праці.

Мета дослідження полягає у вивченні оплати праці в Україні в цілому та по окремих регіонах, аналіз чинників, що впливають на неї, та пошуку шляхів до адекватного зростання заробітної плати робітників.

Для досягнення мети поставлені **наступні завдання:**

- розкриття теоретичної складової сутності оплати праці;
- проаналізувати динаміку та структуру заробітної плати в Україні;

- оцінити регіональні та галузеві особливості в оплаті праці;
- застосувати методи кореляційно-регресійного аналізу для виявлення факторів впливу на рівень заробітної плати;
- сформулювати практичні рекомендації щодо удосконалення державної політики в сфері оплати праці.

Одним із основних напрямів дослідження в межах даної кваліфікаційної роботи є застосування **методів** статистичного аналізу для виявлення детермінант оплати праці. Зокрема, за допомогою кореляційно-регресійного аналізу буде визначено вплив таких змінних, як валовий внутрішній продукт, рівень інфляції, рівень безробіття, рівень урбанізації населення та інші соціально-економічні фактори на середню заробітну плату в Україні. Це дозволить не лише кількісно оцінити силу і напрям зв'язку між змінними, а й запропонувати науково обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення політики оплати праці.

Інформаційну базу дослідження склали дані Державної служби статистики України, законодавчі та нормативні акти, аналітичні матеріали міжнародних організацій, зокрема МОП.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (24 найменувань) та 3-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок. Основний зміст викладено на 69 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 12 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретико-методологічні аспекти дослідження оплати праці**» було проаналізувала сутність заробітної плати як економічної категорії, її функції та значення в контексті соціально-економічного розвитку держави. Було висвітлено основні підходи до трактування оплати праці, а також її дуалістичну природу — як джерела доходу працівника та складової витрат роботодавця. Розглянуто сучасні форми і системи оплати праці, такі як відрядна, погодинна, преміальна, з урахуванням їх переваг, недоліків та умов ефективного застосування. Також увагу приділено аналізу ринкових факторів, що впливають на формування рівня заробітної плати, зокрема попиту і пропозиції на ринку праці. Окремий підрозділ було присвячено нормативно-правовому регулюванню оплати праці в Україні, в межах якого розкрито основні положення законодавчих актів, що визначають права працівників на справедливую винагороду, встановлення мінімальної заробітної плати та державні гарантії у цій сфері.

У другому розділі «**Статистичний аналіз оплати праці в Україні**» було розглянуто динаміку мінімальної та середньої заробітної плати за період 2010-2024 роки. Визначені показники реальної заробітної плати з урахуванням інфляційних процесів. Створення графічних зображень щодо оплати праці за сферами діяльності працівників, було визначено що найбільш оплачуваними є сфера інформації та телекомунікації, фінансів та страхової діяльності. Створено прогнози на 2025-2028 роки за допомогою формул лінійного вирівнювання.

Встановлений державою показник мінімальної допустимої оплати праці за період 2010-2024 роки збільшився на 6891,7 гривень, або у 8,8 разів, а середньої - на 19234 гривень, або у 9,6 разів.

Також, за допомогою методу аналітичного вирівнювання, спрогнозовано поступове збільшення рівня оплати праці. У тому числі у 2025 році заробітна плата складатиме 21366 грн., у 2026 році – 22958 грн., у 2027 році – 24550 грн., а у 2028 році – 26142 грн.

У третьому розділі *«Регіональний аналіз оплати праці в Україні»* основна увага приділялася вивченню диференціації рівня заробітної плати в розрізі областей. Здійснено групування регіонів за рівнем оплати праці, що дозволило виявити значні соціально-економічні відмінності між окремими територіями. Було встановлено, що більшість регіонів мають середню заробітну плату нижчу за загальноукраїнський рівень, тоді як найвищі показники характерні для індустріально розвинених областей, зокрема Донецької та Київської.

Також у розділі представлено кореляційно-регресійний аналіз впливу соціально-економічних факторів на рівень заробітної плати. У моделі було використано змінні, такі як валовий внутрішній продукт, індекс інфляції, рівень безробіття та частка міського населення. За результатами аналізу, найбільш істотний позитивний вплив на рівень оплати праці мав ВВП, тоді як інші змінні не продемонстрували статистично значущого зв'язку.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було здійснено комплексний теоретико-прикладний аналіз системи оплати праці в Україні. Визначено, що заробітна плата виконує не лише функцію матеріальної винагороди працівника, а й є ключовим інструментом соціально-економічної політики, який прямо впливає на рівень життя населення, динаміку ринку праці та стабільність економіки загалом. Аналіз динаміки середньої та мінімальної заробітної плати за 2010–2024 роки виявив як позитивну довгострокову тенденцію до зростання номінальних доходів, так і проблемні аспекти - зокрема, вплив інфляційних процесів, які певною мірою нівелюють реальне зростання купівельної спроможності працівників (особливо у 2014-2015 та 2022 рр.).

Особливу увагу в роботі приділено регіональній та галузевій диференціації рівня заробітної плати, що виявила суттєві відмінності між різними областями та секторами економіки. Найвищі показники зафіксовано у фінансовій сфері, ІТ та телекомунікаціях, тоді як найнижчі - у культурній, освітній та сільськогосподарській галузях. Це свідчить про структурну незбалансованість та нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів. Регіонами з найбільшим рівнем оплати праці є Полтавська, Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Донецька, Київська області.

У ході кореляційно-регресійного аналізу встановлено, що серед усіх досліджуваних факторів саме валовий внутрішній продукт (ВВП) має достовірний статистичний вплив на середню заробітну плату в Україні, на відміну від таких показників, як інфляція, безробіття чи частка міського населення, які не виявили значущого зв'язку. Це підкреслює важливість стимулювання економічного зростання

як основи для покращення добробуту громадян. На основі трендових моделей проведено прогнозування середнього рівня заробітної плати до 2028 року, яке вказує на потенційне подальше зростання у разі збереження існуючих тенденцій.

Як було доведено за допомогою регресійно-кореляційного аналізу, рівень оплати праці залежить від ВВП країни. Незважаючи на надзвичайно складні обставини, такі як військова агресія, втрата інфраструктури, скорочення трудових ресурсів та високий рівень зовнішньої залежності, Україна має потенціал для відновлення і зростання. Пріоритетним завданням економічної політики має стати формування моделі розвитку, заснованої не лише на кількісному збільшенні виробництва, а й на якості економічного зростання, підвищенні людського капіталу, інституційній довірі та інноваціях.

Перш за все, ключ до збільшення ВВП - це підвищення продуктивності праці, а не лише кількість працівників. З огляду на скорочення чисельності працездатного населення (через мобілізацію, міграцію та втрати), критично важливим стає інвестування в технологічну модернізацію, цифровізацію виробництва та впровадження енергоефективних рішень. Це дозволить виробляти більше з меншими ресурсами. Уряд повинен підтримувати підприємства, що автоматизують процеси, розвивають IT-інфраструктуру, аграрні технології, логістику та експортно орієнтовані послуги.

Уряд України вже сьогодні реалізує низку заходів, спрямованих на підтримку підприємств, що модернізуються. Зокрема, в межах політики «Зроблено в Україні» держава надає грантову підтримку виробникам у переробній промисловості. Так, у квітні 2025 року Міністерство економіки затвердило виділення 81,9 млн грн для 22 підприємств, що впроваджують сучасне обладнання, зокрема автоматизовані лінії, програмне забезпечення та енергоефективні технології.

Окрім прямої фінансової допомоги, підприємства можуть скористатися можливостями програми «Доступні кредити 5-7-9%», яка протягом 2024 року профінансувала понад 73 млрд грн за пільговими ставками. Кредити дозволяють придбати обладнання, оновити виробничі потужності або інвестувати у логістику та IT-інфраструктуру. Для інноваційних секторів - зокрема, аграрних технологій та IT-послуг - це відкриває шлях до швидкого масштабування з мінімальним ризиком.

Особливо важливою формою підтримки є розвиток індустріальних парків. Згідно з постановою Кабінету Міністрів, держава бере на себе фінансування об'єктів інженерної інфраструктури, що дозволяє підприємствам розміщуватись у готових виробничих зонах із доступом до логістичних і енергетичних ресурсів. У червні 2024 року затверджено механізм державного стимулювання з максимальним розміром підтримки до 150 млн грн.

Також важливою сферою є підготовка кадрів. Без розвитку дуальної освіти, перекваліфікації звільнених працівників та адаптації військовослужбовців до мирного ринку праці, навіть найсучасніше обладнання не принесе очікуваного ефекту. Держава повинна сприяти створенню центрів професійної підготовки та підтримці бізнесу, що інвестує у людський капітал.

По-друге, одним із найбільш ефективних інструментів зростання ВВП є розміщення на території України виробничих потужностей транснаціональних компаній. Україна має цілу низку переваг: стратегічне географічне положення,

відносно недорогої та освіченої робочої сили, наявності природних ресурсів, а також перспективи післявоєнної відбудови. Це створює передумови для того, щоб стати регіональним логістичним і промисловим хабом. Участь закордонних компаній у створенні спільних підприємств дозволить активізувати промислове виробництво, наростити експорт, створити нові робочі місця та, як наслідок, забезпечити зростання ВВП на основі реального сектору економіки.

Аграрний сектор України також має значний потенціал для зростання не лише в межах сировинного експорту, а й у площині глибокої переробки. Залучення міжнародних агрохолдингів і логістичних партнерів до створення сучасних переробних заводів, експортно-орієнтованих аграрних хабів та логістичних кластерів дозволить збільшити обсяг експортної продукції з високою доданою вартістю. Це не лише позитивно вплине на показники ВВП, але й забезпечить аграрну безпеку для партнерських країн, сприяючи сталому розвитку.

По-третє, орієнтація на повернення робочої сили. Повернення, реінтеграція та підтримка трудових мігрантів, а також мобілізованих у майбутньому - мають супроводжуватися інвестиціями в освіту, охорону здоров'я, інклюзію та регіональну справедливість.

ВВП - це не лише сукупний продукт, а й якість життя, довіра до держави, безпека, добробут громадян. У цьому сенсі важливим є не просто зростання ВВП, а зростання ВВП на душу населення з орієнтацією на справедливий розподіл.

Отже, результати дипломної роботи засвідчують, що оплата праці в Україні є важливою економічною категорією, що формується під впливом макроекономічних, соціальних і регіональних чинників. Її ефективне регулювання повинне бути одним з основних завдань державної політики, оскільки воно прямо пов'язане із забезпеченням соціальної справедливості, стабільності на ринку праці та сталого розвитку національної економіки.

АНОТАЦІЯ

Шкода О.Г. «Дослідження оплати праці в Україні»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності

« 051 «Економіка»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою « Бізнес-статистика та аналітика »

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Об'єктом дослідження в кваліфікаційній роботі виступає заробітна плата.

У кваліфікаційній роботі розглянуті теоретичні та методологічні основи статистичного дослідження оплати праці в Україні.

Наведені концепції та підходи щодо оцінки оплати праці робітників. Проведено статистичне дослідження динаміки рівня середньої та мінімальної заробітної плати за 2010-2024 роки. Зазначено вплив інфляційних процесів на реальний рівень оплати праці, а також аналіз диференціації за видами економічної діяльності. Представлена картограма з відображенням регіонального аналізу оплати праці в Україні. Проведено кореляційно-регресійний аналіз впливу соціально-економічних факторів на рівень заробітної плати.

Визначення шляхів до адекватного збільшення середньої заробітної плати в Україні на тлі поствоєнного відновлення.

Ключові слова: заробітна плата, робітник, оплата праці, соціально-економічні чинники, попит, динаміка.

ANNOTATION

Shkoda O.G. "Research on wages in Ukraine"

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 051 "Economics"

According to the educational program "Business Statistics and Analytics"

Odessa National Economic University. – Odesa, 2024.

The bachelor's qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of sources used and appendices. The object of research in the qualification work is wages.

The qualification work considers the theoretical and methodological foundations of the statistical study of wages in Ukraine.

The concepts and approaches to assessing workers' wages are presented. A statistical study of the dynamics of the average and minimum wage levels for 2010-2024 was conducted. The impact of inflationary processes on the real level of wages is indicated, as well as an analysis of differentiation by types of economic activity. A cartogram is presented reflecting the regional analysis of wages in Ukraine. A correlation-regression analysis of the impact of socio-economic factors on the level of wages is conducted.

Determining ways to adequately increase the average wage in Ukraine against the backdrop of post-war recovery.

Keywords: wages, worker, wages, socio-economic factors, demand, dynamics.